

Сергій Рудько
Острог (Україна)

ТВОРЧІ ВЗАЄМИНИ М. ВАСИЛЕНКА ТА М. ГРУШЕВСЬКОГО

М. Василенко, імовірно, познайомився з М. Грушевським 1892 р., під час складання обома магістерських іспитів в Київському університеті св. Володимира.

У квітні 1905 р. в «Киевских откликах» було надруковано анонімну статтю, підписану криптонімом «К», де автор заперечив факт культурно-національних утисків українців у Галичині. Тодішній редактор М. Василенко затримав публікацію статті-спростування М. Грушевського «К польско-украинским отношениям в Галиции». Він вважав несвоечасним різко полемізувати з польською стороною. М. Грушевський з цього приводу написав Василенкові гнівного листа. Незважаючи на те, що пізніше М. Василенко таки опублікував статтю М. Грушевського та навіть видав окремою брошурою, в обох, очевидно, залишилися неприємні враження від вимушеного співробітництва. Згодом, готуючи лекції для земських учительських курсів, у 1911 р. М. Василенко звернувся до М. Грушевського з проханням надіслати йому відбитку статті «Звичайна схема руської історії й справа раціонального укладу історії східнього слов'янства». Як наслідок – М. Василенка звинуватили в тенденційності викладу лекцій та схвальних відгуках на праці М. Грушевського.

З 1911 р. М. Василенко став одним із трьох редакторів «Записок Українського наукового товариства у Києві» (разом з М. Грушевським і В. Перетцом). 20 листопада 1912 р., за поданням М. Грушевського, М. Василенка обрали дійсним членом НТШ. З січня 1912 р. М. Василенко почав писати для словника братів Гранат. Вченого було запрошено до участі в цьому виданні стараннями

М. Грушевського. Статтю М. Василенка «Гайдамащина» передусім запропонували на розгляд М. Грушевському. Саме М. Грушевському належить чимала заслуга у зміцненні національної свідомості М. Василенка. Впродовж 1910–1914 рр. М. Василенко перейшов на засади історичної концепції М. Грушевського, почав популяризувати твори М. Грушевського, активно рецензував їх на шпальтах російськомовної періодики Києва та Петербурга.

У передвоєнні роки та під час Першої світової війни М. Василенко активізував свої наукові студії. Вченому вдалося опублікувати низку праць, серед яких і фундаментальні «Очерки по истории Западной Руси и Украины». У них відображено прихильність вченого до ідеї української історичної самобутності, що вже була яскраво обґрунтована працями М. Грушевського. Власне підтримка вченим концепції М. Грушевського та схвальні відгуки на його праці викликали протидію з боку офіційних кіл у питанні отримання М. Василенком звання приват-доцента.

З ініціативи М. Грушевського М. Василенка було запрошено до Центральної Ради на посаду заступника голови. Втім, М. Василенко від цієї діяльності відмовився. У добу гетьманування П. Скоропадського М. Василенко намагався залучити М. Грушевського до діяльності Комісії для вироблення законопроекту про заснування УАН. Але М. Грушевський від пропозиції відмовився. Під час конфлікту М. Грушевського з Президією ВУАН, А. Кримським та С. Єфремовим М. Василенко був одним із небагатьох учасників академічних засідань, хто утримувався при голосуваннях, коли вирішували справи історичної секції. Активна діяльність М. Василенка в царині історії держави і права України з перспективи схеми М. Грушевського свідчить на користь думки про домінування такого складника в «радянський» період його життя.

Список основних джерел та літератури:

1. Інститут Рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. – Ф. 40. Особистий фонд М. П. Василенка. – Оп. 1. – Спр. 1135. Наукове товариство ім. Шевченка у Львові до Василенка Миколи Прокоповича повідомлення про обрання його дійсним членом товариства.

-
2. Василенко М. Історія мого приват-доценства / М. Василенко // Український історик. – 1966. – Ч. 4-3 (11-12).
 3. Гирич І. Архів М. Грушевського / І. Гирич // Київська старовина. – К., 1992. – № 1.
 4. Гирич І. Архів М. Грушевського як джерело для вивчення діяльності визначних постатей українського руху (М. Грушевський, С. Єфремов, В. Липинський, М. Василенко) / І. Гирич : Дис... канд. іст. наук. – К., 1995.
 5. Гирич І. М. Грушевський і М. Василенко (До історії творчих взаємин) / І. Гирич // Український археографічний щорічник. Нова серія. Вип. 3/4. Український археографічний збірник. – Т.6/7. – К., 1999.
 6. Петрів М. Конституція 1710 р.: Орлик і Василенко / М. Петрів. – К. : Українська видавнича спілка, 1997.
 7. Рудько С. Суспільно-політична діяльність Миколи Василенка: Дис... канд. іст. наук / С. Рудько. – Львів, 2007.
 8. Щеголев С. Украинское движение как современный этап южно-русского сепаратизма / С. Щеголев. – К., 1912.